

Europa i verden

(side 204-209)

Karakteriser perioden

- Beskriv situationen i Europa omkring periodens begyndelse.
- Beskriv situationen i Europa omkring periodens afslutning
- Hvordan var Europa blevet anderledes i løbet af perioden?
- Find fem ord fra kapitlet, som du synes karakteriserer perioden.
- Nævn en begivenhed fra perioden, som du ikke kan foregå i nutiden. Begrund hvorfor.

Hvad er rigtigt?

Til hvert spørgsmål er der tre svar. Sæt kryds ved det rigtige.

Hvornår begyndte de europæiske stater at skaffe sig kolonier?

- Omkring 1300
- Omkring 1400
- Omkring 1500

Hvem var Charles Darwin?

- Gift med dronning Victoria
- Engelsk videnskabsmand, der formulerede udviklingsteorien
- Engelsk hærfører, som stod i spidsen for erobringen af Sydafrika

Hvem var dronning Victoria?

- Fransk statsoverhoved i 1800-tallet
- Engelsk statsoverhoved 1819-1901
- Christian 9.s dronning

Hvad var imperialismen?

- En periode, hvor europæiske stater forsøgte at skaffe sig så mange kolonier som muligt
- En periode, hvor de europæiske stater arbejdede tæt sammen
- Perioden, hvor kolonierne igen blev selvstændige

Varer til Europa

- Hvilke typer varer hentede europæerne flest af fra deres kolonier i 1500-, 1600- og 1700-tallet?
- Hvilke nye varer fik europæerne brug for 1700-tallet?
- Hvad skulle de nye varer bruges til?
- Hvilke midler brugte europæerne til at sikre sig de nye varer?

Begrundelser for imperialisme

- Hvad betyder ordet imperialisme?
- Find fire forskellige grunde til at europæerne skaffede sig kolonier.
- Hvad synes du om de forskellige begrundelser? Lav en prioriteret liste, hvor den bedste begrundelse står øverst og den dårligste begrundelse står nederst.
- Skriv ud for hver begrundelse, hvorfor du synes, at den skal have den placering på listen.
- Sammenlign jeres prioriteringer i klassen, og diskuter rimeligheden af begrundelserne.
- Diskuter i klassen, hvilke af argumenterne, der stadig kunne blive brugt i dag, og hvilke der ikke kunne.

Dronningens tjener

Se fotografiet af Dronning Victoria og hendes tjener side 205.

Forestil dig, at du er dronningens tjener. Beskriv hvad du tænker. Overvej fx:

- Hvorfor er der opstillet bord, tæpper mm?
- Hvordan ser landskabet ud bag dronningens møbler?
- Hvad synes du om opstillingen?
- Hvad laver dronningen?
- Hvilke opgaver har du som hendes tjener?
- Hvordan behandler dronningen dig?
- Er du glad og stolt over dit job

Koloniernes areal og indbyggertal

De europæiske stormagter gjorde enorme områder til kolonier.

	Kolonier	Areal i km ²	Indbyggere
Storbritannien	1881	22.136.848	257.297.855
	1899	27.781.167	347.365.572
	1909	29.557.192	349.007.158
Rusland	1881	16.604.396	15.439.170
	1899	16.760.951	24.647.469
	1909	16.654.283	26.665.800
Frankrig	1881	526.586	5.590.304
	1899	3.792.687	44.734.592
	1909	5.947.779	42.745.875
Tyskland	1881	–	–
	1899	2.600.330	9.353.000
	1909	2.657.204	12.398.612

Tegn søjledigrammer, der viser udvidelsen af de fire stormagters koloniområder i areal og befolkningstal.

- Hvad er forklaringen på, at Tyskland ikke har kolonier i 1881?
- Undersøg, hvordan stormagterne erobrede kolonier.

De afrikanske kolonier

Kortene side 206 viser, hvordan det meste af Afrika blev kolonier. Vælg et afrikansk land. Brug oplysningerne i bogen, find supplerende oplysninger på biblioteket og internettet. Lav en præsentation af landet for resten af klassen.

Præsentationen skal indeholde:

- Hvornår blev landet koloni?
- Hvem ejede kolonien?
- Hvornår blev landet selvstændigt?
- Har der været blodige optøjer? Beskriv.
- Har der været andre katastrofer i landets historie? Beskriv
- Fakta om landet: Størrelse, indbyggertal, økonomi, gennemsnitlig levealder mm.
Find tilsvarende oplysninger om Danmark. Lav en graf eller et søjlediagram, så man tydelig kan se forskellen på de to lande.

Kolonier eller ej

Kilde 1:

Cecil Rhodes (1853-1902) kom i 1870 til Sydafrika. Her tjente han en formue ved at udvinde diamanter. I 1870 skrev Cecil Rhodes bogen *Draft of Ideas*. I den fortæller han bl.a. om, hvorfor Storbritannien har kolonier.

”Jeg påstår, at vi er det bedste folk i verden. Jo større del af verden, vi behersker og beboer, des bedre er det for menneskeheden. Hvis størstedelen af verden kommer under vort herredømme, betyder det helt enkelt, at alle krige stopper. Målet er et udbrede det engelske imperium, så hele den civiliserede verden kommer under engelsk herredømme [...], så at den engelske race kan gøres til herskere i ét stort verdensrige.

Gud har skabt den engelske race som sit udvalgte redskab. Gennem det vil han skabe et samfund som bygger på retfærdighed, frihed og fred.”

Kilde 2:

Wilfred Scawen Blunt (1840-1922) engelsk diplomat. Han var kritisk over for de europæiske stormagters erobring af kolonier. I sin dagbog fra 1900 skrev han bl.a.:

”Alle Europas nationer skaber et helvede på jorden i Kina, myrder, røver og plyndrer i de erobrede byer lige så brutalt som i middelalderen. Kejseren af Tyskland giver ordre til slagting, og paven ser til og bifalder det.

Under Kitchners*) kommando brænder vore tropper huse og gårde ned i Sydafrika. Dronningen (Victoria) og parlamentets to kamre [...] bevilger flere penge til dette arbejde. [...] Den belgiske konge har investeret hele sin formue i Congo, hvor han tyranniserer negrene til at fylde hans lommer. [...] Hele den hvide race svirer åbenlyst i vold, som om den aldrig havde villet give det udseende af at være kristen.”

*) Engelsk general, der ledede erobringen af kolonier.

- Sammenlign de to kilders argumenter for og imod jagten på kolonier.
- Hvilket syn på europæere og ikke-europæere kommer til udtryk i de to kilder?
- Hvad er forskellen på kildernes brug af kristendommen?

Congo – Leopold 2.s personlige ejendom

Den belgiske konge Leopold 2. (1865-1909) havde Congo som sin personlige ejendom, hvorfra han bl.a. hentede gummi og elfenben. De sorte indbyggere blev behandlet som slaver. Det skønnes, at Leopold 2.'s erobring, undertrykkelse og mishandling kostede 6-8 mio. mennesker livet.

Flere danskere tog arbejde for Leopold 2.'s kolonistyrker. Det kan man bl.a. læse om i Peter Tygesen: *100 glemte år i Congo*, Politiken 7. januar 2006. Her er et uddrag.

"I sommeren 1879 landede to unge danskere i byen Banana ved Congoflodens munding. Beskyttet bag en smal krum sandtange lå byens lille samling lave pak- og beboelseshuse lige bag Atlanterhavet, ideel til formålet som udskibningshavn for Centralafrikas produkter. Det var dem, de var kommet efter.

Albert Christophersen og Martin Mortensen anede imidlertid ikke, hvad deres opgave var. De to sømænd havde nogle måneder tidligere hygget sig på en havneknejpe i Antwerpen, da 'en fin herre' spurgte dem, om de havde lyst til "at føre nogle skibe op ad nogle floder i Afrika". Det hele var en lille smule mystisk, men da han tilbød dobbelt løn og gav et klækkeligt forskud, var de med på vognen.

Det blev startskuddet til en udvikling, hvor flere tusinde skandinaver omkring slutningen af 1900-tallet rejste til Centralafrika for at deltage i den blodigste kolonisering, Afrika har undergået. Mange hundrede danskere deltog, især sømænd og soldater.

Den belgiske kong Leopold II havde i årevis ønsket sig en koloni. Men midt i det stadig voldsommere kapløb mellem Europas stormagter om at eje eller kontrollere de sidste "ukendte" dele af jordkloden, havde lille Belgien ikke store chancer. Han var desuden stækket, fordi Belgiens regering ikke ville skyde penge i kolonieventyr.

Kongen var imidlertid en af Europas rigeste mænd, og han satte sig ganske enkelt for at skaffe sig selv en koloni. Albert og Martins opgave var derfor ganske rigtigt "at føre nogle dampere op ad nogle floder i Afrika". Formelt var formålet at hjælpe fremtidige opdagelsesrejser ved at anlægge en stribe "stationer" fra Congoflodens munding tværs over kontinentet. Stationerne skulle angiveligt være til gavn for videnskabelige ekspeditioner; et sted, hvor de kunne få bærere, fødevarer og andre forsyninger. Reelt var hensigten imidlertid at skabe "facts on the ground" – det vil sige give Leopold II gode kort på hånden, når han senere skulle forhandle om retten til landområder i Afrika.

Mens danskerne ventede i Banana på de øvrige deltagere, kunne de studere omfanget af handlen ved flodmundingen. Den var voldsom. Ned ad floden strømmede tonsvis af varer, hvoraf nogle havde rejst helt inde fra midten af kontinentet. I 1872 blev der fra Congoflodens munding eksporteret mere end 12.000 ton – baobabfiber, jordnødder, kaffe, sesamfrø, gummi, palmenødder til margarineindustrien og 185 ton af kontinentets fineste elfenben.

[...]

Fristaten Congo var Leopolds personlige ejendom - og dermed også hans personlige økonomiske investering. I de følgende år måtte han betale stadig større summer til både infrastruktur og erobring, og snart blev hans behov for indtægter desperat. Frihandel fik de andre lande aldrig noget af, og hurtigt knuste han afrikanernes handel for at opnå sit eget monopol. Da denne svindel gik op for afrikanerne – der var blevet lovet nye indtægter i handelen med de hvide – og da kolonistyrket begyndte at tvinge indbyggerne til at høste kostbar naturgummi fra skovens lianer, gjorde de modstand. Snart var der krig i Congo.

Når fattigeskandinaver i disse udvandringsår kiggede udover kloden efter udveje af deres hjemlandes ørkesløse udsigt, så nogle af dem muligheden i Fristaten Congo. Det gjaldt især sømænd og officerer fra hæren.

Allerede i 1882 havde kong Leopold II rekrutteret de første svenske officerer til sin kolonihær, og snart fulgte danske og norske. Hans hær skulle overvinde to stærke lokale grupper for at få kontrol over området, landets indbyggere. [...] Leopold II havde brug for en stærk, velorganiseret og velbevæbnet hær.

Koloniseringen havde allerede fra første dag været akkompagneret af overvældende europæisk ildkraft.

Da Stanley ankom til Banana i august 1879, medbragte han hundrede lejesoldater fra Zanzibar, bevæbnet med moderne baglade- og maskingeværer. Fire år senere sendte Leopold yderligere et dusin præcisionskanoner fra Krupps fabrikker, ligesom hvervningen af afrikanske lejesoldater fortsatte i Vestafrika. Efterhånden som kolonihæren fik kontrol over kystområdet og de vigtigste strækninger langs floden, turde Leopold rekruttere congolesere til hæren – de var billigere end importerede lejesoldater.

Alle officerer var hvide frivillige. De første blev rekrutteret i Belgien og enkelte i Storbritannien, senere fulgte også italienere og schweizere. Skandinaverne udgjorde dog den største gruppe. [...] I flere af de værste krigszoner udgjorde skandinaverne en tredjedel af officerskorpset.

Da kolonimagten i slutningen af 1880'erne forbød alle afrikanske købmænd at handle med elfenben og naturgummi, forsøgte congoleserne at stoppe denne underminering af deres livsgrundlag. Koloniens svar var en nådesløs og overvældende voldsanvendelse, der skulle tvinge congoleserne til fuld underkastelse. Forholdene blev tilspidset i 1889, da den danske skibskaptajn Victor Freiesleben blev skudt under et skænderi i den store handelsby Tshumbiri. Han var den første hvide, der blev dræbt af congolesere, og ivrige efter at statuere et eksempel sendte kolonistyret en straffekspedition op ad floden. "De ødelagde samtlige landsbyer mellem udmundingen af Kasai og byen Bolobo", skrev en ansat i et handelskompagni. Dermed var de vigtigste afrikanske handelsbyer udryddet.

Straffekorpsets to skibe blev ført af de danske kaptajner Hans Madsen og Siegfried Duhst. Sidstnævnte fortæller om overfaldet på Tshumbiri: "Vi kunne se Byen brænde på flere Steder, flere Kanoer med Døde og Sårede kom padlende op til os langs Stranden". Herefter fortsatte styrken myrderierne 300 kilometer længere oppe ad floden og standsede først, da også byen Irebu var raseret. "Vores store og blomstrende by ... er som skyllet bort", skrev en amerikansk missionær.

[...]

90 procent af søfolkene på floden var skandinaver.

[...] Mange af danskerne avancerede til høje stillinger: Da kaptajn Jespersen fra Bornholm i 1909 blev forfremmet til chef de zone i hjertet af urskoven, var han således øverste myndighed i et territorium på størrelse med Tyskland og Østrig. Frederik V. Olsen fra Kalundborg blev general og øverstbefalende for kolonihæren og siden direktør for hele koloniens skibs- og jernbanetrafik. Rasmus Høier fra Nyborg drev landets største nationalpark. Valdemar Sølvér fra Helsingør grundlagde minedistriktets hovedby, Lubumbashi (Elizabethville). [...]

Leopolds Congoprojekt blev 25 år efter Albert og Martins ankomst afsløret som et næsten ufatteligt barbari, hvor op mod halvdelen af indbyggerne omkom, mens Leopold II opbyggede en kolossal formue fra salget af det tvangsindsamlede naturgummi." [...]

Fle (danske) officerer har fortalt om voldsomme overgreb, de selv foranstaltede. Den unge løjtnant Frederik Keyper skriver i et brev til sin mor om en dag, hvor han red ud med sine soldater for at samle proviant til kasernen. Da han fandt en landsby med masser af mad, overfaldt han den, "fordrev de Indfødte og slog mig ned her, og sendte Soldaterne ud efter flere Fødevarer". Under opholdet forsøgte indbyggerne flere gange at fordrive besættelsesmagten, men de blev nådesløst mejet ned, og deres afskårne hænder hængt op i træerne til skræk og advarsel.

Soldaterne myrdede og brændte, søfolkene var vidner og deltagere."

- Hvordan vil du forklare, at Leopold 2. kunne få sig til at behandle befolkningen i Congo så grusomt?
- Leopold 2.s erobring af Congo kostede lige så mange congolesere livet som antallet af jøder, som nazisterne dræbte 40-50 år senere. Kan man sammenligne Leopold 2.s erobring og undertrykkelse i Congo med nazisternes folkedrab? Begrund dit svar.
- Belgien har siden givet Congo en officiel undskyldning for Leopold 2.s fremfærd. Mange skandinaver var i Leopold 2.s tjeneste. Bør det officielle Danmark også undskylde? Begrund dit svar.
- Diskuter i klassen, om I synes, at de tidligere kolonimagter bør undskylde for den tid, hvor de udnyttede kolonierne? Hvis ja, hvordan skulle sådan en undskyldning så udformes? Med ord eller handling?

Bokseropstanden

I løbet af 1800-tallet lykkedes det europæiske kolonimagter at få handelsrettigheder og indflydelse i Kina. Som reaktion på det opstod der en halvreligiøs kinesisk modstandsbevægelse, *Selskabet af de retfærdige og harmoniske knytnæver* – blot omtalt som bokserne, der med vold søgte at fordrive europæerne fra Kina. Bokserne fik støtte fra en del af den kinesiske administration. I 1898 indledte bokserne en aktion med angreb på europæiske missionærer og arbejdere, som arbejdede for europæiske firmaer, og flere europæiske institutioner blev belejret. I 1900 sendte de europæiske kolonimagter 20.000 soldater ind for at nedkæmpe bokserne. Efter otte uger måtte de ikke- og svagtbevæbnede bokserne give op. En stor del af de overlevende og tilfangetagne bokserne blev halshugget, og Kina blev pålagt at betale en stor skadeserstatning til de europæiske kolonimagter. Desuden måtte Kina give europæiske forretningsfolk fri adgang til landet.

Kilden herunder er uddrag af en erklæring fra bokserne fra 1900 (her efter: Gösta Johannesson: *Historiska texter*, 1966):

“Fremmede djævle er kommet her og har gennem deres lære forledt mange til at gå over til den protestantiske eller katolske tro. Deres kirkesamfund står uden for (vores samfund). [...] Uden hæmninger har de misbrugt deres magt, så alle gode embedsmænd er blevet fordærvede og blevet deres tjenere af begær efter fremmed ejendom.

De har anlagt telegraf og jernbaner og opført gevær- og kanonfabrikker. Disse anlæg skænker de fremmede djævle en grum tilfredsstillelse. På samme måde forholder det sig med lokomotiver, luftballoner og elektriske lamper, opfindelser, som disse fremmede djævle anser for fortræffelige. [...]

Kina betragter dem som barbarer, som Gud skal fordømme. Ånder og magter stiger ned fra himlen for at tilintetgøre dem. [...] *Selskabet af de retfærdige og harmoniske knytnæver* skal bekæmpe de fremmede djævle. De skal brænde de fremmedes huse og genoprette vore templer.”

- Hvordan beskriver bokserne europæerne?
- Hvad anklages europæerne for?
- Hvad er boksernes mål og midler?